

Çin Kültür Devrimi

A: al-thaura al-thaqâfiyâ al-şîniya.

E: chinese culturel revolution.

F: revolution culturelle chinoise.

R: kitajskaja kul'turnaja revoljucija.

S: revolucion cultural china.

C: Zhongguo wenhua da gemini

Çin Kültür Devrimi Mayıs 1966 - Ekim 1976 yılları arasında MAO Zedong tarafından başlatılan ve yürütülen bir erk mücadelesiydi. Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi 16 Mayıs 1966 tarihli bir genelgede komünizmi tanımlamış ve yasal olarak güvence altına almıştı. (Ne var ki büyük sayıda burjuva temsilcisi ve karşı devrimci revizyonist çoktan parti, hükümet, ordu ve hemen bütün kültürel alanlara sızmış durumdaydı. Bütün birimlerin büyük çoğunluğunda otorite artık Marksistlerin ve kitlelerin elinde olmaktan çıkmıştı. Parti içinde kapitalist yoldan giden güç odakları, kendilerini merkez komite içerisinde bir burjuva komuta merkezine çevirmişlerdi. Bu merkez, politik ve örgütsel olarak revizyonist bir çizgiyi takip ediyordu ve tüm illerde, belediyelerde, özerk bölgelerde ve merkez dairelerde temsilcileri vardı. Bundan önceki kavgalar söz konusu sorunların çözümüne bir katkı sağlamamıştı. Ancak kitlelerin halka açık, kapsamlı ve aşağıdan yukarıya doğru harekete geçirildiği, kültürel bir devrim yoluyla söz konusu karanlık taraflar açığa çıkarılabilir ve güç odaklarının kapitalist yoldan ele geçirildiği gücün bu kısmının yeniden geri alınması mümkün olabilirdi. (Bu aslında gelecekte benzer devrimlerin de tekrarlanacağı türden ve bir sınıfın diğerini devireceği bir siyasi devrimdi.) Söz konusu devrim *Hai Rui'nin Görevden Alınması* adlı oyunun eleştirisiyle başladığından ona Kültür Devrimi adı verildi.

Komünizmin gereğesi herhangi bir temelden yoksundu: 1. O dönemde Çin

toplumunda, bu “büyük siyasi devrim” in ne ekonomik ne de siyasi bir temeli yoktu. Devrimin 1949'daki zaferinden sonra, Çin Halk Cumhuriyeti kuruldu ve emekçiler “ülkenin efendisi” oldu. 1956 senesine kadar da üretim araçlarının özel mülkiyetinin sosyalist dönüşümü temel olarak tamamlandı. Devlet gücü ve ekonomik sistem bakımından, bir sınıfın diğerini devireceği devrim için ortada gerçek bir temel yoktu. 2. Komünizmin savaş alanı, yani “pari içindeki kapitalist yoldan giden güç odakları”, “LIU Shaoqi ve DENG Xiaoping ile yapılan zirvede bulunan burjuva merkez komutası” gerçekte yoktu.

Söz konusu büyük siyasi devrimin sonuçları şunlardı: Kesin olmayan verilere göre parti, hükümet ve askeri yöneticilerden ve demokratik partilerdeki yetkililerden 400 'ün üzerinde insan, devlet başkanı LIU da dahil olmak üzere sahte suçlamalar ve zulümlerle öldürüldü. 700 000 den fazla görevli kovuşturmayla uğradı ve bunların 34 000 den fazlası haksız gerekçeler ve sahte iddialarla baskı altına alındı. Anayasa ve parti tüzükleri ayaklar altında çiğnendi. Hükümet ve parti organları görev yapamaz hale geldi. Halkın demokratik diktatörlüğü sistemi adeta toprağa gömüldü. Partinin çeşitli siyasi programları tahrif edildi veya terk edildi. Ülkenin tamamı krize girdi ve ekonomi çöküşün eşiğine geldi. Sonuçlar, komünizmin büyük bir siyasi devrim olmak bir yana, politika, ekonomi, kültür ve ahlak konularında büyük bir yıkım olduğunu gösterdi. Bu devrim eğitim, bilim ve kültür hakkında değil bilakis kitlesel eleştiri ya da söylendiği gibi yıkılış hakkındaydı. Sloganları gereği entelektüeller, başarılı uzmanlar, yazarlar ve bilim adamları acımasız bir şiddetle bedensel işler yapmak ve dünya görüşlerini değiştirmek için kırsala gönderildi ve bunlara zulümler yapıldı. Sonuç olarak okullar ve üniversiteler kapandı. Edebiyat ve sanat dünyası perişan oldu. Bilimsel araştırma

enstitülerinin büyük kısmı lağvedildi. On yıl içinde yüksek okullar ve branş okullarındaki kişi sayısı milyonlar düzeyinde azaldı. Bilim ve teknik alanında gelişmeler durdu. Tarihi kültürel miras ve sosyal kültür zarar gördü. Okur yazar olmayanların oranı yükseldi. Komünizm, Marksist anlamda bir devrim olmamıştı ve beraberinde toplumsal ilerlemeyi getiremedi. Aksine Devrim kendisiyle birlikte on yıllık büyük bir huzursuzluk ve derin bir kriz getirdi. Neticede yanlış bir lider tarafından başlatılmıştı ve bu karşı-devrimci klikler tarafından da sömürüldü. Dolayısıyla parti, devlet ve halkın bütününde yıkıcı sonuçlara sebep oldu.

2. *Başlangıç Noktası:* Komünizmin teşekkülü bir tesadüf değildi. 1956 dan itibaren MAO sosyalist toplumdaki sınıfsal çatışmalar hakkında fikirlerini ayrılıkçı bir noktaya değin genişletti. Kendine özgü çalışma tarzı, partideki demokratik merkezîyetçiliği giderek zayıflatırken etrafında oluşan kişisel karizması da giderek güçlendi. Kontrollü medyaya sahip merkezi tek parti yönetiminde, tek tip politika ve ekonomik sistemle parti bu hataları düzeltilmedi. LIN Biao, JLANG Qing ve KANG Sheng gibi kariyerçiler bu hatalardan istifade ederek konumlarını güçlendirdiler ve bu da komünizm sürecinin başlamasını sağladı.

Komünizm çeşitli faktörlerin etkileşiminden ortaya çıktı: 1. *Feodal ve despotik egemenliğin tarihsel etkileri:* Çin uzun bir feodalizm geçmişi olan bir tarım ülkesidir. Çin Kominist partisi (ÇKP) kararlı bir şekilde feodal toprak sistemi ve toprak sahiplerine karşı mücadele etti. Ancak uzun feodal ve despotik egemenliğin kalıntıları, köylülerin ataerkil düşünceleri ve iktidarı merkezileştirme eğilimi derin köklere sahip olduğundan bunun bir gecede ortadan kaldırılması mümkün değildi. Bütün bunlar siyasi ve sosyal hayatta hukuksal düzenlemeleri ve

demokratikleşmeyi önliyordu. Yasa çıkarılan alanlarda dahi genellikle bunların geçerlilikleri çok azdı. 2. *Kuruluşundan itibaren Çin Halk Cumhuriyeti'nde iktidarın ekonomide, politika, kültürde ve toplumda merkezileşmesi:* Söz konusu iktidarın merkezileşmesi sistemi, Çin tarihindeki feodal ve despotik egemenliğin etkisiyle bağlantılı olduğu gibi Stalinizm'in etkileriyle örtüşüyordu. Bu sistem içinde parti, hükümet, ordu, ekonomi, ideoloji ve kültür birleşti ve parti bütün bunları kendi insiyatifine aldı. Sonuçta partinin yönetimi birleştirdiği bu öğelerle bir azınlık hatta tek adam yönetimine dönüştü. Tek bir kişi kendisini tüm organizasyonun üzerinde konumlandırınca tüm organizasyonda bu tek kişiye hizmet eden bir araç haline geldi. 3. *Komünizmin teorik temeli; proletaryanın diktatörlüğü altında devrimi sürdürme teoris:* Söz konusu formülasyon, proletaryanın devlet iktidarı kazanmasından ve sosyalist sistemin kurulmasından sonra bir sınıfın diğerini devirdiği Büyük Proletarya Devrimi'nin devam edeceği anlamına geliyordu. Komünizm bu devrimin devam etmesinin en önemli formuydu. Çin'deki üretim araçlarının özel mülkiyetinin sosyalist dönüşümü tamamladıktan sonra ÇKP'nin 8. Parti Kongresi, toplumsal üretici güçlerin temel görevlerinin tüm ülkede geliştiğini deklare etti. *MAO'nun bu görüşten uzaklaşması ve değişikliğe gitmesi:* ÇKP Merkez Komitesi 1957 Ekim ayında yaptığı 3. Genel Kurul toplantısında, proletarya ve burjuvazi arasındaki çelişki ile sosyalist yol arasındaki çelişkilerin esas destekleyici olmaya devam ettiğini belirtti. Parti kasım 1958 de şu iddiayı ortaya koydu ki toprak ağaları ve burjuvalar ideolojik ve politik olarak hala var olmaya devam etmekteydiler. Polit Büronun 1959 Ağustos ayındaki konferansında bu görüş kesin bir şekilde PENG Dehua'nin karşısına bunun bir sınıf çatışması olduğu şeklinde çıktı ve bu çatışmanın birbirinin zıttı

olan iki sınıf yani proletarya ve burjuva sınıfı arasında bir ölüm kalım mücadelesi olduğu tasviri yapıldı.

ÇKP 1962 Merkez Komite-sinin 10. genel kurulunda, sosyalizm tarihi boyunca burjuvazinin var olduğunu ve her zaman kapitalizmin restorasyonunu talep ettiğini ileri sürdü . 1964 yılında ise Çin'de bir 'bürokrat sınıfı' olduğu tezini ortaya koydu. Ocak 1965'te ülkedeki eğitim hareketi esnasında "Parti içinde kapitalist yoldan giden güç odakları" kavramı ile bağlantılandırılan sorular ortaya kondu. Bütün bunlardan anlaşılacağı üzere MAO komünizm anlayışını sınıf çatışmasına dayandırıyor ve bunu pratiğe taşımak istiyordu.

3. *Kültür devriminin gelişim aşamaları*: Komünizm üç aşamada olgunlaştı. 3.1 *Komünizmin başlangıcından Nisan 1969'daki IX. Parti kongresine kadar*: Politbüro'nun Mayıs 1966'daki kongresinde ve aynı yılın Ağustos ayında yapılan Merkez Komite toplantısında komünizmin başlangıcına işaret edildi. Bu iki kurultayda 16 Mayıs genelgesi ve Büyük Proleter Kültür Devrimi ile ilgili karar kabul edildi. PENG Zhen, LUO Ruiqing, LU Dingyi ve YANG Shangkun'un parti karşıtı kilitlerinin yanısıra, LIU ve DENG etrafındaki merkezi yapıya karşı da mücadele şiddetlendi. Partinin merkezi yönetim organında yeniden düzenlenmeye gidildi. Merkez Komite Kültür Devrimi için sözde bir grup oluşturdu ve yetkilerinin önemli bir bölümünü bu gruba devretti.

MAO'nun sol kişisel liderliği, Merkez Komite'nin kolektif liderliğinin yerini aldı ve böylelikle liderlik kültüründe aşırıya gidilmiş oldu . LIN, JIANG, KANG, ZHANG Chunqiao ve diğerleri. Kültürel Devrim Grubu adına, Merkez Komitesinde her şeyi devirmek ve genel bir iç savaş başlatmak için her fırsatı değerlendirdi. Şubat 1967'de Politbüro ve askeri komisyonun TAN

Zhenlin, CHEN Yi, YE Jianying, LI Fuchun, LI Xiannian, XU Xianqian ve NIE Rongzhen gibi ileri gelen üyeleri Merkez Komite'de farklı konferanslarla komünizmin ilerleyişine sert eleştiriler getirmeyi denediler ki bu daha sonra *şubat karşı akımı* olarak yorumlanacaktı. Bu grup saldırıya uğradı ve bastırıldı. ZHU De ve CHEN Yun de eleştirildi. Neredeyse tüm bölümlerdeki ve yerel makamlardaki parti liderlikleri ve idareleri devredilerek ve yeniden düzenlendi. Halkın Kurtuluş Ordusu, kaotik koşullar altında göreceli istikrara kavuşulması için sağlanan askeri kontrol ve askeri-politik eğitimin yanı sıra, sanayi ve tarımdaki solu desteklemesi için de görevlendirilmiş olmasına rağmen, bunun da olumsuz sonuçları oldu. IX. Parti Kongresi daha sonra hatalı komünizm teorisi ve pratiğini resmen kabul etti ve LIN, JIANG, KANG Merkez Komitesinde güçlendirilmiş oldu.

3.2. *IX. Kongreden Ağustos 1973'teki X. Kongreye değin*: 1970 ve 1971 yılları arasında Lin'in etrafındaki kliğin lider gücü ele geçirmek için silahlı bir darbe girişimi gerçekleşti. Bu geçici durum, partinin bazı temel ilkelerini geçersiz kılan komünizmin zorunlu bir sonucuydu ve komünizm teorisi ve pratiğinin iflasının nesnel ifadesiydi. Mao ve Zhou bu darbe girişimini engellediler. Zhou, Merkez Komitede işine Mao'nun desteğiyle liderlik görevini yürütüyordu, böylelikle hemen her alanda faaliyetlerin yeniden yoğunlaşması mümkün oldu. 1972'de ZHOU, 1967 Şubat ayında komünizmin hatalarının düzeltilmesi için çağrıda bulunan Merkez Komitenin önde gelen üyelerinin görüşlerini takiben LIN'yi aşırı sol akıma muhalefet ettiği gerekçesiyle eleştirmeyi tek-lif etti. Ancak MAO, asıl görevin hala aşırı sağa karşı mücadele olduğunu söylüyordu. X. Parti Kongresi, IX'in kongrede soldan sapma olduğuna kanaat etti ve WANG Homgwen'i Merkez Komite başkan yardımcılığına terfi

ettirildi. JIANG, ZHANG, YAO Wenyuan ve WANG, Merkez Komitesinin Politbüro-sunda daha sonra Dörtler Çetesi olarak bilinecek bir yapı oluşturmak için güçlerini birleştirdi.

3.3. *X. Parti Kongresinden Ekim 1976'ya kadar:* 1974'ün başlarında, Yung, Wang ve diğerleri, birçok alanda ve ünitelerde görülenden farklı olarak, Lin kliğinin faaliyetlerini çevreleyen bireyleri ve olayları ortaya çıkarmayı amaçlayacak Lin Biao ve Konfüçyüs Eleştiri Hareketi'ni yerine kararlı bir şekilde Zhou Enlai'yi hedef aldılar. Mao başlangıçta bu hareketin gelişmesine karar verdi, ancak Jiang ve takipçilerinin bu kampanya yardımı ile iktidarı ele geçirmeye çalıştıklarını fark ettiğinde, keskin bir şekilde tavrı olarak bu grubu dört kişilik bir çete kurmakla suçladı. 1975 yılında, Zhoshu, ağır hasta durumdaydı. Deng, Mao'nun desteğiyle, Merkez Komitesinin günlük çalışmalarının sorumluluğunu üstlendi. Askeri Komite'nin Merkez Komite'de geniş kapsamlı bir toplantısının yanı sıra sanayi, tarım, ulaştırma ve bilim ve teknolojiadaki sorunları çözmek için önemli konferanslar düzenledi. Ancak Mao, Deng'in komünizmin hatalarını sistematik olarak düzeltme girişimini reddetti. 1976'da Deng'e ve sağcı revizyon talebi rüzgarına karşı bunların sağlam gerekçelerinin önünü kesecek bir eleştirel bir kampanya başlattı. Ülke yeniden bir kaosun içine sürüklendi. 1976'da ölen Zhou komünizm esnasında kendisini çok zor bir durumda bulmasına rağmen partinin ve devletin işleyişini sağlamak için hiçbir çaba harcamamış, komünizmin verdiği hasarı azaltmak parti içindeki ve dışındaki çok sayıda kadroyu korumak için çaba sarf etmemiştir. Aynı yılın nisan ayında, Zhou için güçlü bir matem hareketi ve ülke genelinde Dörtlü Çeteyi protesto hareketi başladı. Mao'nun Eylül 1976'da ölümünden sonra, Jiang'ın

etrafındaki klik, parti ve devletteki lider gücü ele geçirme girişimlerini yoğunlaştırdı. Aynı yılın Ekim ayının başında, Merkez Komitesi Siyasi Bürosu, Dörtlü Çetenin gücünü kırdı ve komünizm felaketine son verdi.

Bibliyografya: S. Su, Democratization and Reform, Nothingam 1988; A.F. Thurston, Enemies of the People. The Ordeal of the Intellectuals in China's Great Cultural Revolution, Cambridge/Mass-London 1988; L.T. White III, Policies of Chaos: The Organizational Causes of Violence in China's Cultural Revolution, Princeton 1989; B. Zhao, Vorlesungen zur aktuellen Politik der Volksrepublik China, München 1985.

Su Shaozhi

Çeviri: Murat Kaymaz